

24/12/2024 (E)

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code:

4	5	4	6	1
---	---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	2	5
---	---	---	---

M.Ed. (Gen.) 3rd Semester
(2124)

EDUCATIONAL MANAGEMENT, POLICY PLANNING
(In all Mediums)

Paper—IV : C15-EPF—III

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 70

Note :— Attempt **FIVE** questions in all, by selecting **ONE** question each from Units I-IV. Question No. **9** of Unit-V is compulsory.

UNIT—I

1. Explain the meaning of Educational Management. Discuss principles of management for an Educational Organization. 5+9
2. Explain the meaning of Organizational Climate. Discuss the strategies for maintaining a healthy work environment in an Educational Institute. 4+10

UNIT—II

3. Explain the process of organizational development and suggest any two interventions for the development of an educational organization in India. 6+8
4. Explain the scope of educational leadership in Indian Educational Institutes. Discuss various styles of leadership with their advantages and limitations. 6+8

UNIT—III

5. Write down the need and importance of Educational Policy. Explain various determinants of Educational Policy. 14
6. Discuss the significance of formulation of short-term and long-term plans of action in an Educational Policy. 14

UNIT—IV

7. Discuss social demand approach and return of investment approach of educational planning with its advantages and limitations. 7+7
8. Explain the need of educational planning in India w.r.t. short term and long term plans. 14

UNIT—V

9. Write short notes on the following :
 - (i) Management by objectives.
 - (ii) Issues of organizational change.
 - (iii) Significance of policy research.
 - (iv) Priorities in planning at District level. $4 \times 3.5 = 14$

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- यूनिट I-IV से प्रत्येक में से एक प्रश्न का चयन करते हुए, कुल पाँच प्रश्नों का प्रयास करें। यूनिट-V का प्रश्न संख्या 9 अनिवार्य है।

यूनिट—I

1. शैक्षिक प्रबंधन का अर्थ समझाएँ। एक शैक्षिक संगठन के लिए प्रबंधन के सिद्धांतों पर चर्चा करें। 5+9
2. संगठनात्मक वातावरण का अर्थ समझाएँ। शैक्षिक संस्थान में सशक्त कार्य वातावरण बनाए रखने की रणनीतियों पर चर्चा करें। 4+10

यूनिट—II

3. संगठनात्मक विकास की प्रक्रिया की व्याख्या करें और भारत में शैक्षिक संगठन के विकास के लिए कोई दो हस्तक्षेप सुझाएँ। 6+8
4. भारतीय शैक्षिक संस्थानों में शैक्षिक नेतृत्व के दायरे की व्याख्या करें। नेतृत्व की विभिन्न शैलियों पर उनके लाभों और सीमाओं के साथ चर्चा करें। 6+8

यूनिट—III

5. शैक्षिक नीति की आवश्यकता और महत्व लिखें। शैक्षिक नीति के विभिन्न निर्धारकों की व्याख्या करें। 14
6. शैक्षिक नीति में अल्पकालिक और दीर्घकालिक कार्य योजनाओं के निर्माण के महत्व पर चर्चा करें। 14

यूनिट—IV

7. शैक्षिक नियोजन के सामाजिक माँग दृष्टिकोण और निवेश के प्रतिफल दृष्टिकोण पर इसके लाभों और सीमाओं के साथ चर्चा करें। 7+7
8. भारत में शैक्षिक नियोजन की आवश्यकता को अल्पकालिक और दीर्घकालिक योजनाओं के संदर्भ में समझाएँ। 14

यूनिट—V

9. निम्नलिखित पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखें :
 - (i) उद्देश्यों द्वारा प्रबंधन।
 - (ii) संगठनात्मक परिवर्तन के मुद्दे।
 - (iii) नीति अनुसंधान का महत्व।
 - (iv) जिला स्तर पर नियोजन में प्राथमिकताएँ। $4 \times 3.5 = 14$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਯੂਨਿਟ I-IV ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣ ਕੇ, ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ-V ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਓ। ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 5+9
2. ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾਓ। ਇੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4+10

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੋਈ ਦੋ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ। 6+8
4. ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 6+8

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਵਿਦਿਅਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਲਿਖੋ। ਵਿਦਿਅਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਰਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 14
6. ਵਿਦਿਅਕ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਲੰਮੀ-ਅਵਧੀ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 14

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਮੰਗ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 7+7
8. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਮਿਆਦ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ। 14

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
 - (i) ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ।
 - (ii) ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ।
 - (iii) ਨੀਤੀ ਖੋਜ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
 - (iv) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹਾਂ।

4×3.5=14